
ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВУ СУЧАСНОМУ ВНЗ

УДК 612:378.4

Бєлоусова С. М., Шевченко Д. О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

У статті аналізуються психологічні, культурологічні та фізіологічні проблеми адаптації іноземних студентів, які навчаються в Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова. Розглянуто психолого-педагогічну роль викладача у процесі адаптації.

Ключові слова: адаптація іноземних студентів, міжкультурна комунікація, педагогічна комунікація.

Навчання іноземних студентів в Україні має давні традиції. У недалекому минулому іноземні студенти навчалися переважно у столичних містах. Інтерес молодих іноземців до України зріс із середини 90-х років. В поле зору потенційних студентів-іноземців потрапляють міста, які мають давні освітні традиції, але віддалені від столиці. Таким містом є Миколаїв – місто, багате культурно-історичними традиціями і має свої університети. Зараз кількість іноземних студентів в Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова збільшилася і цей контингент потребує до себе особливої уваги, передусім тому, що студент, потрапляючи в нові для нього умови життя, відчуває значні труднощі.

Іноземному студентові необхідно звикнути до нових кліматичних і побутових умов, до зміни соціального оточення, до нової освітньої системи, до нової мови спілкування, до інтернаціонального характеру навчальних груп. Ефективність навчання студента-іноземця залежить від того, наскільки успішно він адаптується до нового середовища. Допомогти йому в цьому — наше завдання.

Проблема адаптації іноземних студентів представлена в літературі низкою дисертаційних робіт у галузі гуманітарних та медико-біологічних наук

(Горошенко А.М., Іванова М.А., Ізотова Є.Ф., Рибаченко Л.І., Палкі О.В.), монографій Арсеньєва Д.Г., Зінківського А.В., Іванова М.А., Тіткова Н.А., Щуревич Г.А. і наукових статтях Філімонової Н.Ю., Романюк Є.С., Батанін Н.А., які аналізують дану проблему на прикладі ВНЗ, що приймають на навчання іноземних студентів.

Нас ця проблема цікавить насамперед з психолого-педагогічної точки зору, тому що наше завдання – допомогти студентам-іноземцям якомога швидше адаптуватися до університетської дійсності. Мета статті полягає в визначенні факторів психологічної адаптації студентів-іноземців під час їх навчання у Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова.

Викладачам добре відомо з досвіду, що на початку навчання студенти відчують багато труднощів. Протягом першого місяця перебування іноземцям найважче звикати: *до "чужого" соціального середовища, необхідності говорити російською мовою, відсутності рідних і друзів, життя в студентському гуртожитку, до іншого клімату, нового харчування і води.*

Але коли початковий період закінчується, багато студентів продовжують скаржитися на втому, погане самопочуття, апатію. Зазвичай вважають, що це пов'язано з незвичайною складністю російської мови чи зі складністю системи навчання, або зі здібностями самих студентів, з масою суб'єктивних факторів, що ускладнюють ситуацію. Правомірним же видається припустити, що причина зовсім в іншому, а саме в адаптації, яка не закінчується в перші місяці навчання, а триває довго і важко.

Поняття адаптації – одне з основних в біології. Це процес, спрямований на збереження гомеостазу (стану стабільності організму), суть якого в пристосуванні організму до умов середовища [4].

Процес фізіологічної адаптації складається з трьох фаз: порушення гомеостазу, руйнування старої програми, формування нової програми. Неповне проходження цих трьох фаз або "застрягання" на другій фазі означає ускладнену або, відповідно, неповну адаптацію [5]. "Маркерами" цього стану можуть бути такі ознаки, як підвищення реагування на будь-які навантаження, погіршення самопочуття або поновлення старих захворювань [2].

Адаптація відбувається під час взаємодії факторів зовнішнього середовища і організму людини. Ці фактори, до яких відбувається адаптація, можуть бути екологічними, фізіологічними, соціальними, психологічними, професійними.

Адаптація студентів до умов навчання у вузах має, звичайно, свою специфіку, а основною складовою проблеми адаптації вважають подолання "дидактичного бар'єру" [3]. Тобто перебудову шкільного відношення до навчального процесу.

Іноземці, які приїжджають в іншу країну, відчують вплив клімату, пов'язаний зі зміною кліматичних зон і, можливо, збій біоритмів через зміни часових поясів. До цього можуть додаватися й впливи несприятливих погодних умов. У великих містах – це і стан повітря, його загазованість, перевищення допустимих значень за багатьма параметрами і т.д. Все це в цілому визначається як екологічні умови, або екологічна ситуація.

Наступний фактор впливу – харчування. Будемо говорити про студентів, що живуть в гуртожитку і змушені користуватися їдальнею. Незвичним може бути вид їжі, її смакові якості, може бути недостатнім асортимент продуктів.

Крім фізіологічних факторів, не можуть не впливати соціальні фактори, тобто нове, а швидше "чуже" соціальне середовище. Відомо, що деякі студенти, якщо не всі, відчують після приїзду "культурний шок". Виникає когнітивний дисонанс між заочними уявленнями учнів про культуру і очним, навіть очевидним, що, на жаль зустрічається, безкультур'ям на побутовому рівні, особливо в магазинах, транспорті, тобто в місцях, які вони часто змушені відвідувати.

Основним фактором, до якого треба адаптуватися, є навчальний процес. При навчанні іноземних студентів викладачеві необхідно будувати педагогічне спілкування з урахуванням ряду факторів, основним з яких є специфічний міжкультурний характер спілкування студентів з викладачем.

Особливе місце в побудові педагогічного міжкультурного спілкування відводиться початковому етапу навчання іноземних студентів, який є складним і неоднозначним періодом адаптації та соціалізації. До його особливостей слід віднести нове соціокультурне середовище, значні психологічні, емоційні,

фізичні навантаження, інтенсивний характер навчання, професійну спрямованість навчання, значну навчальну зайнятість студентів, наступність на горизонтальному і вертикальному рівні, тобто між предметами і між етапами; координація навчання між навчальними дисциплінами і т.д.

Міжкультурна комунікація іноземних студентів формується у нерозривному зв'язку з їх адаптацією. Спілкування між викладачем та іноземними студентами як представниками різних культур може відбуватися у різних ситуаціях, бути успішним чи, навпаки, призводити до культурного шоку.

У цей період дуже важливі поведінка і позиція викладача, який повинен пам'ятати про неприпустимість тиску, повчальності. Йому необхідно проявити особливий такт, повністю уникати нав'язливої пропаганди іншої культури. Головним у цей період є не пропаганда національного, не протиставлення, а зіставлення різних культур і утвердження думки, що культура зближує народи.

Викладачеві, який працює з іноземцями, необхідні такі якості, як комунікабельність, вміння впоратися зі стресом, вміння долати психологічні бар'єри у спілкуванні, володіння спеціальними техніками спілкування [1].

У зв'язку з тим, що сучасний університет – це полікультурний простір, у якому відбувається діалог культур представників різних народів, викладачі вищої школи повинні володіти організацією міжнаціонального і міжкультурного спілкування. При моделюванні педагогічних ситуацій необхідно враховувати національний менталітет іноземних учнів.

Таким чином можна зробити висновок, що адаптація іноземних студентів визначається цілим комплексом чинників соціального, психологічного, фізіологічного характеру. Основні труднощі не закінчуються за перше півріччя, а протікають досить тривалий час. Крім того, не у всіх студентів цей процес відбувається однаково, а залежить від індивідуальних особливостей кожного. Організація професійно-педагогічного спілкування з іноземними студентами вимагає від викладача вдосконалення психолого-педагогічної підготовки та достатніх теоретичних знань у галузі етнопсихології та етнопедагогіки.

Література:

1. *Азарова Л.Є.* Гуманізація навчального процесу і сучасні тенденції у мовній підготовці іноземних студентів вузів України [Текст] / Л.Є. Азарова, О.В. Рябоконь // Вісник Вінницького політехнічного університету. – 1996. – № 3. – С. 25-28.

2. *Битянова М.Р.* Социальная психология: наука, практика и образ мыслей : учеб. пособ. [Текст] / М.Р. Битянова. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. – 576 с.

3. *Палка О.В.* Підготовка іноземних студентів вищих навчальних закладів технічного профілю України до вивчення професійної лексики. Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04[Текст] /; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. — К., 2003. — 18 с.

4. *Рибаченко Л.І.* Адаптаційний процес іноземних студентів на початковому етапі їх навчання в Україні [Текст] / Л.І. Рибаченко // Наука і сучасність: Зб. Наук. пр. - К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 1999. – С.118-124.

5. *Витенберг Е.В.* Социально-психологические факторы адаптации к социальным и культурным изменениям. [Текст]/Витенберг Е.В. – СПб., 1995. – 50 с.

Byelousova S. N., Shevchenko D. A. The Problems of Foreign Students' Adaptation at Modern University

The psychological, cultural and physiological problems of adaptation process of foreign students of the National University of Shipbuilding has been analyzed. The psychological and pedagogical role of teacher in the process of adaptation has been researched.

Key words: *adaptation of foreign students, cross-cultural communication, pedagogical communication.*